

ارائه چارچوب شاخص‌های پایش و ارزیابی

مرجعیت علمی در حوزه علوم انسانی

(با تاکید بر مرجعیت آموزشی، انتشارات علمی و ترویجی)

کیارش فرتاش؛ امیرهادی عزیزی

پژوهشکده مطالعات بنیادین علم و فناوری دانشگاه شهید بهشتی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مرجعیت علمی

جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان یا تأکید بر تحول و ارتقاء علوم انسانی به ویژه تعمیق شناخت معارف دینی و مبانی انقلاب اسلامی با تقویت جایگاه و منزلت این علوم، جذب افراد مستعد و با انگیزه، اصلاح و بازنگری در متون، برنامه‌ها و روش‌های آموزشی و ارتقاء کمی و کیفی مراکز و فعالیت‌های پژوهشی مربوط از مهمترین موضوعات در سیاستگذاری علم و فناوری کشور است.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، ابلاغ سیاست‌های کلی علم و فناوری - ۱۳۹۳

ارائه چارچوب شاخص‌های پایش و ارزیابی مرجعیت علمی در حوزه علوم انسانی

(با تأکید بر مرجعیت آموزشی، انتشارات علمی و ترویجی)

مرجعیت علمی از واژگانی است که به تواتر در اسناد بالادستی و سیاست‌گذاری کلان علم، فناوری و نوآوری کشور استفاده می‌شود، اما معمولاً شاخص‌های ارزیابی مناسب و مورد اجماعی از سنجش آن به‌طور شفاف ارائه نشده است.

تصویب آیین‌نامه اجرایی نظام پایش و ارزیابی علم، فناوری و نوآوری کشور در شورای عالی علوم، تحقیقات و فناوری در سال ۱۳۹۶ نقطه عطفی در نظام علم، فناوری و نوآوری کشور است. با این حال به دلیل ماهیت نرم و خاص علوم انسانی، پایش و ارزیابی علم، فناوری و نوآوری در این حوزه با ملاحظات همراه است.

کلیدواژه‌ها: مرجعیت علمی، علوم انسانی، مرجعیت علمی علوم انسانی، شاخص‌ها و معیارهای پایش و ارزیابی، نظام ملی پایش علوم انسانی

مقدمه

- علاوه بر اهمیت سیاستگذاری در عرصه علم، فناوری و نوآوری کشورها به‌عنوان عنصر اساسی توانمندسازی و پشتیبانی توسعه و تعالی فناوریانه، خلق ثروت و همچنین حفظ و ارتقاء رقابت‌پذیری آن‌ها در عرصه‌های بین‌المللی، **پایش و ارزیابی وضعیت موجود** در چارچوب سیاست‌ها، اهداف خرد و کلان و عملکرد بازیگران اهمیت دارد.
- انتخاب و استفاده از **چارچوب‌های مناسب پایش و ارزیابی** جایگاه و وضعیت کشور، اهداف و چشم‌اندازهای نظام علمی و فناوریانه کشور را تسهیل می‌کند.
- در سیاست‌های کلی علم و فناوری ابلاغی **مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) (که مطرح‌کننده مفهوم مرجعیت علمی هستند)**، جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علم و فناوری را با **تأکید بر تحول و ارتقاء علوم انسانی** و همچنین دستیابی به اهداف چشم‌انداز و شکوفایی علمی با **تأکید بر نظارت راهبردی علم و فناوری و ارتقاء مستمر شاخص‌های توسعه علمی** بر اساس روزآمدسازی نقشه جامع علمی کشور مورد تأکید قرار گرفته است.
- با توجه به سیر تحول شاخص‌های علم و فناوری از سطح ارزیابی کلان به سطوح اختصاصی و موضوعی، آن‌چه تاکنون کمتر در کشور پیاده‌سازی شده، توجه به شاخص‌های پایش و ارزیابی علم، فناوری و نوآوری در حوزه علوم انسانی برای **تحقق مرجعیت علمی** این حوزه است. لذا در این مقاله به ارائه چارچوب شاخص‌های پایش و ارزیابی **مرجعیت علمی آموزشی، انتشارات علمی و ترویجی** در حوزه علوم انسانی می‌پردازیم.

مرجعیت علمی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

- ✓ ثروت آفرینی و رفع نیازهای کشور
- ✓ پیشرفت کشور
- ✓ پیش‌نیاز و الزام دستیابی به اقتدار علمی و اقتصادی در سطح بین‌المللی
- ✓ دستیابی به اهداف و آرمان‌های انقلاب و الهام بخش بودن برای کشورهای اسلامی و منطقه

پیامدهای مرجعیت علمی

- ✓ محل رجوع قرار گرفتن بین‌المللی به دلیل نیاز دنیا به دستاوردهای علمی و فناوریانه ایران
- ✓ پیشتازی در نظریه‌پردازی و تولید علم خصوصاً در علوم انسانی

نتیجه:

مرجعیت علمی

ساز و کارهای تحقق مرجعیت علمی

- ✓ افزایش بودجه پژوهش و فناوری کشور
- ✓ تسهیل دسترسی به تولیدات علمی در سطح ملی و بین‌المللی
- ✓ رسیدن به مرزهای علم و دانش بین‌المللی و انجام فعالیت‌های پژوهش و فناوری در این سطح
- ✓ جذب و استفاده از متخصصین و نخبگان علمی

- حوزه‌های اولویت‌دار برای حمایت و سیاست‌گذاری
- ✓ علوم انسانی
- ✓ علوم پایه

حوزه‌های اولویت‌دار برای حمایت و سیاست‌گذاری

پیشینه پژوهش - تجارب بین‌المللی

فرهنگستان علوم و هنر آمریکا

(تعداد گزارش‌های مرتبط: ۶ گزارش)

اتحادیه اروپا

(تعداد گزارش‌های مرتبط: ۱ گزارش)

آکادمی بریتانیا

(تعداد گزارش‌های مرتبط: ۱ گزارش)

شورای بین‌المللی علوم اجتماعی

(تعداد گزارش‌های مرتبط: ۱ گزارش)

آکادمی علوم و هنر سلطنتی هلند

(تعداد گزارش‌های مرتبط: ۱ گزارش)

پیشینه پژوهش – تجارب بین‌المللی (۱)

AMERICAN ACADEMY
OF ARTS & SCIENCES

فرهنگستان هنر و علوم آمریکا

(مرکز تحقیقاتی مستقل)

هدف: تحقیقات آزاد گسترده چند رشته‌ای از مباحث پیچیده
اجتماعی، سیاسی و روشنفکری

پروژه(های) مرتبط: شاخص‌های علوم انسانی

وبسایت:

<http://www.amacad.org>

محورها و شاخص‌های پایش و ارزیابی

❖ آموزش

- ✓ گرایش دانش‌آموزان به انتخاب دروس علوم انسانی در دوره تحصیلات مقدماتی
- ✓ گرایش به تحصیلات تکمیلی در علوم انسانی
- ✓ تعداد اعضای هیئت علمی، فارغ‌التحصیلان و دانشجویان در حوزه علوم انسانی
- ✓ تعداد نهادهای آموزشی و پژوهشی فعال در حوزه علوم انسانی

❖ انتشارات علمی

- ✓ تعداد پژوهش‌های علمی صورت گرفته در نظام آموزش عالی در حوزه علوم انسانی

❖ ترویج علوم انسانی

- ✓ آگاهی عمومی و مشارکت در علوم انسانی
- ✓ طرح‌ها و برنامه‌های ملی و عمومی در حوزه علوم انسانی
- ✓ امکان دسترسی عمومی به منابع برخط علوم انسانی

۲۹ آبان – مرکز همایش‌های بین‌المللی کتابخانه ملی

پیشینه پژوهش – تجارب بین‌المللی (۲)

European Commission

اتحادیه اروپا

(برنامه‌های چارچوب – FP)

سیاستگذاری اتحادیه و پارلمان اروپا در شاخه‌های علمی، اقتصادی و اجتماعی با تأکید بر مسائل اقتصادی

هدف: بررسی اقتصاد دانش و جامعه، رفاه و جمعیت‌شناسی تحت

برنامه HORIZON 2020 از برنامه‌های ذیل برنامه چارچوب

پروژه(های) مرتبط: HORIZON 2020

وبسایت:

<http://ec.europa.eu>

محورها و شاخص‌های پایش و ارزیابی

❖ انتشارات علمی

✓ تأثیر پژوهش در علوم انسانی در تولید ناخالص ملی

پیشینه پژوهش – تجارب بین‌المللی (۳)

international social science council

شورای بین‌المللی علوم اجتماعی

(نهاد غیردولتی تحت نظارت سازمان ملل متحد)

هدف: رصد وضعیت علوم اجتماعی و انسانی و ارتقاء ظرفیت‌های
این شاخه از علم در جهان

پروژه(های) مرتبط: گزارش علوم اجتماعی جهان

وبسایت:

<http://www.worldsocialscience.org>

محورها و شاخص‌های پایش و ارزیابی

❖ انتشارات علمی

✓ میزان همکاری‌های بین‌المللی در تولید مقالات علوم انسانی

✓ ارزیابی کیفیت پژوهش در حوزه علوم انسانی

پیشینه پژوهش – تجارب بین‌المللی (۴)

آکادمی بریتانیا

(مرکز تحقیقاتی مستقل)

هدف: پژوهش و سیاستگذاری در حوزه علوم انسانی و اجتماعی – نظریه‌پردازی و مباحثه در این حوزه – سرمایه‌گذاری در پژوهش و تربیت پژوهشگران – تعامل و همکاری‌های بین‌المللی در حوزه علوم انسانی

پروژه(های) مرتبط: گزارش علوم انسانی و اجتماعی در

سیاستگذاری عمومی

وبسایت:

<http://www.thebritishacademy.ac.uk>

محورها و شاخص‌های پایش و ارزیابی

❖ آموزش

✓ نسبت سهمیه دوره دکتری در رشته‌های علوم انسانی

✓ تعداد دوره‌های میان‌رشته‌ای در حوزه علوم انسانی

❖ انتشارات علمی

✓ تعامل میان پژوهشگران حوزه علوم انسانی و فعالان این حوزه

✓ تعامل دانشجویان علوم انسانی با محققان و متخصصان این حوزه

پیشینه پژوهش – تجارب بین‌المللی (۵)

KNAW

آکادمی علوم و سلطنتی هلند

(نهاد مشاوره‌ای دولتی)

هدف: مطالعات بین‌المللی از روش‌های موجود برای ارزیابی کیفیت در علوم انسانی و طراحی سیستم شاخص‌های کیفیت برای علوم انسانی در هلند

پروژه(های) مرتبط: گزارش شاخص‌های کیفیت

پژوهش در علوم انسانی

وبسایت:

<http://www.knaw.nl>

محورها و شاخص‌های پایش و ارزیابی

❖ انتشارات علمی

- ✓ تعداد مقالات، رساله‌های پژوهشی، کتاب‌ها
- ✓ تعداد و کیفیت پایان‌نامه‌های دانشجویی
- ✓ نشریات علمی و ارجاعات

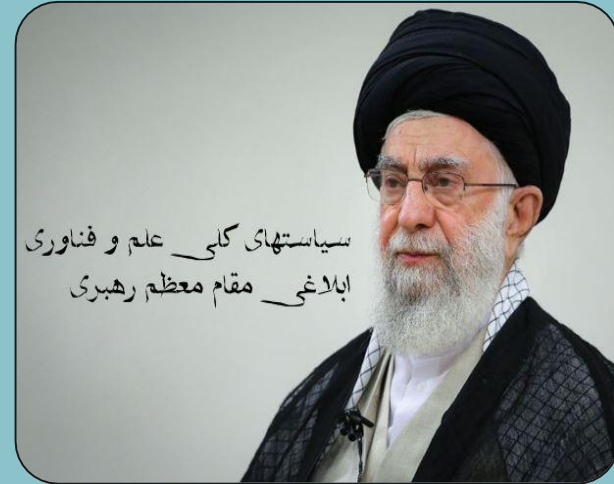
❖ ترویج علوم انسانی

- ✓ آگاهی عمومی و مشارکت در علوم انسانی
- ✓ طرح‌ها و برنامه‌های ملی و عمومی در حوزه علوم انسانی
- ✓ امکان دسترسی عمومی به منابع برخط علوم انسانی

شاخص‌ها و معیارهای ارائه‌شده	محورهای ارزیابی	نهاد بین‌المللی
<ul style="list-style-type: none"> - گرایش دانش‌آموزان به انتخاب دروس علوم انسانی در دوره تحصیلات مقدماتی - نمرات دانش‌آموزان در دروس اجتماعی و رعایت آداب شهروندی 	آموزش	فرهنگستان هنر و علوم آمریکا
<ul style="list-style-type: none"> - گرایش به تحصیلات تکمیلی در علوم انسانی - تعداد اعضای هیئت علمی در حوزه علوم انسانی - تعداد فارغ‌التحصیلان آموزش عالی در علوم انسانی - مهارت‌آموزی عملی دانشجویان علوم انسانی - تعداد نهادهای آموزشی و پژوهشی فعال در حوزه علوم انسانی 		
<ul style="list-style-type: none"> - تعداد پژوهش‌های علمی صورت‌گرفته در نظام آموزش عالی در حوزه علوم انسانی 	انتشارات علمی	
<ul style="list-style-type: none"> - آگاهی عمومی و مشارکت در علوم انسانی - طرح‌ها و برنامه‌های ملی و عمومی در حوزه علوم انسانی - امکان دسترسی عمومی به منابع برخط علوم انسانی - نقش علوم انسانی در توسعه آداب و رسوم، فرهنگ و زبان کشور 	ترویج علوم انسانی	
<ul style="list-style-type: none"> - میزان همکاری‌های بین‌المللی در تولید مقالات علوم انسانی - ارزیابی کیفیت پژوهش در حوزه علوم انسانی 	انتشارات علمی	شورای بین‌المللی علوم اجتماعی
<ul style="list-style-type: none"> - تأثیر پژوهش در علوم انسانی در تولید ناخالص ملی کشورها 	انتشارات علمی	اتحادیه اروپا
<ul style="list-style-type: none"> - میزان سهمیه دوره دکتری در رشته‌های علوم انسانی - تعداد دوره‌های میان‌رشته‌ای در حوزه علوم انسانی 	آموزش	آکادمی بریتانیا
<ul style="list-style-type: none"> - تعامل میان پژوهشگران حوزه علوم انسانی و فعالان این حوزه - تعامل دانشجویان علوم انسانی یا محققین و متخصصین این حوزه 	انتشارات علمی	
<ul style="list-style-type: none"> - تعداد مقالات، رساله‌های پژوهشی، کتاب‌ها - تعداد و کیفیت پایان‌نامه‌های دانشجویی - نشریات علمی و ارجاعات 	انتشارات علمی	آکادمی علوم و هنر سلطنتی هلند
<ul style="list-style-type: none"> - گزینش‌های علمی و شواهد شناخت علمی شامل جوایز مدنی - اجتماعی 	ترویج علوم انسانی	

پیشینه پژوهش – اسناد بالادستی

پیشینه پژوهش – اسناد بالادستی (۱)

محورهای پایش و ارزیابی

❖ آموزش

- ✓ تقویت جایگاه رشته‌های علوم انسانی و معارف اسلامی در نظام آموزش و پرورش و جهت‌دهی نخ‌بگان به‌سمت تحصیل در این حوزه‌ها از طریق ارتقاء کیفی محتوا و شیوه‌های آموزشی
- ✓ اصلاح جریان استعدادیابی و هدایت تحصیلی برای جذب استعدادهای برتر در علوم انسانی
- ✓ بازنگری در توسعه کمی و کیفی رشته‌های علوم انسانی و میزان پذیرش دانشجو براساس نیازهای جامعه و وجود فرصت‌های شغلی

❖ انتشارات علمی

- ✓ حمایت از پژوهش و تولید محتوا و تدوین برنامه‌های آموزشی برای تبیین ارتباط علوم انسانی، طبیعی و علوم جدید با آموزه‌های دینی و نگرش توحیدی

- ✓ توسعه پژوهش‌های بنیادی معرفتی در حوزه علوم انسانی مبتنی بر مبانی اسلامی و ارائه تولیدات علمی آنها به جهان

❖ ترویج علوم انسانی

- ✓ تقویت جریان معادل‌سازی برای واژه‌های علمی بیگانه در تمام رشته‌ها

سند تحول بنیادین آموزش و پرورش

محورهای پایش و ارزیابی

❖ آموزش

- ✓ بازنگری و اصلاح برنامه‌های درسی مبتنی بر رویکرد فرهنگی-تربیتی و تقویت و توسعه جنبه‌های تربیتی و اخلاقی آنها
- ✓ اصلاح محتوا، ارتقای جایگاه، افزایش کیفیت و کارآمدی علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی مبتنی بر مبانی دینی در چارچوب نظام معیار اسلامی
- ✓ اصلاح و بازنگری ساختار دوره‌های آموزشی
- ✓ راه‌اندازی دانشگاه ویژه فرهنگیان با رویکرد آموزش تخصصی و حرفه‌ای تربیت‌محور
- ✓ حمایت‌های مادی و معنوی از کرسی‌های نظریه‌پردازی در علوم انسانی

❖ ترویج علوم انسانی

- ✓ ایجاد سازوکارهای لازم برای هماهنگی رسانه‌ها و تولیدکنندگان کتب و مواد آموزشی و تجهیزات آموزشی و تربیتی در جهت ترویج مناسب در دانش‌آموزان

محورهای پایش و ارزیابی

❖ آموزش

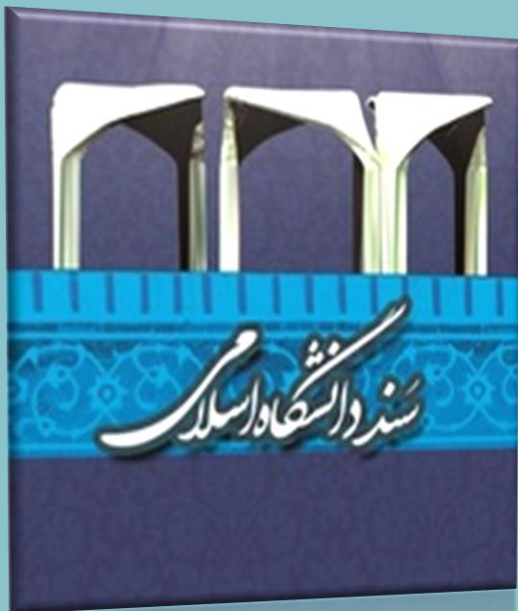
- ✓ تقویت جایگاه رشته‌های علوم انسانی و معارف اسلامی در نظام آموزش و پرورش و جهت‌دهی نخبگان به سمت تحصیل در این حوزه‌ها از طریق ارتقاء کیفی محتوا و شیوه‌های آموزشی
- ✓ اصلاح جریان استعدادیابی و هدایت تحصیلی برای جذب استعدادهای برتر در علوم انسانی
- ✓ بازنگری در توسعه کمی و کیفی رشته‌های علوم انسانی و میزان پذیرش دانشجو براساس نیازهای جامعه و وجود فرصت‌های شغلی

❖ انتشارات علمی

- ✓ حمایت از پژوهش و تولید محتوا و تدوین برنامه‌های آموزشی برای تبیین ارتباط علوم انسانی، طبیعی و علوم جدید با آموزه‌های دینی
- ✓ توسعه پژوهش‌های بنیادی معرفتی در حوزه علوم انسانی مبتنی بر مبانی اسلامی و ارائه تولیدات علمی آن‌ها به جهان

❖ ترویج علوم انسانی

- ✓ تقویت جریان معادل‌سازی برای واژه‌های علمی بیگانه در تمام رشته‌ها

سیاست‌های کلی علم و فناوری

(ابلاغی مقام معظم رهبری)

محورهای پایش و ارزیابی

- ✓ جهاد مستمر علمی با هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان
- ✓ بهینه‌سازی عملکرد و ساختار نظام آموزشی و تحقیقاتی کشور به منظور دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و شکوفایی علمی
- ✓ حاکمیت مبانی، ارزش‌ها، اخلاق و موازین اسلامی در نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و تحقق دانشگاه اسلامی
- ✓ تقویت عزم ملی و افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت توسعه علم و فناوری
- ✓ ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری با سایر بخش‌ها
- ✓ گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش در حوزه علم و فناوری با سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی به‌ویژه جهان اسلام همراه با تحکیم استقلال کشور

سند مطالعه‌شده	محورهای ارزیابی	شاخص‌های متناظر استخراج‌شده
نقشه جامع علمی کشور (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی)	آموزش عمومی و حرفه‌ای	<ul style="list-style-type: none"> - آزاداندیشی و تبادل آرا و تضارب افکار (جدال احسن) - تقویت جایگاه رشته‌های علوم انسانی و معارف اسلامی در نظام آموزش و پرورش و جهت‌دهی نخبگان به سمت تحصیل در این حوزه‌ها از طریق ارتقای کیفی محتوا و شیوه‌های آموزشی
	آموزش عالی	<ul style="list-style-type: none"> - اصلاح جریان استعدادیابی و هدایت تحصیلی برای جذب استعداد‌های برتر در علوم انسانی - ایجاد تحول بنیادین علمی به‌خصوص در یازمینی و طراحی علوم انسانی در چارچوب جهان‌بینی اسلامی - یازنگری در توسعه کمی و کیفی رشته‌های علوم انسانی و میزان پذیرش دانشجویان بر اساس نیازهای جامعه و وجود فرصت‌های شغلی - ایجاد سازوکار روزآمدسازی محتوای آموزشی در رشته‌های علوم انسانی مبتنی بر میانی اسلامی و نظارت بر ارتقاء کیفی آن - ایجاد گرایش‌های میان‌رشته‌ای بین شاخه‌های علوم انسانی و سایر علوم - تقویت نظام آموزشی یا رویکرد تربیت سرمایه انسانی متخلقی به اخلاق حرفه‌ای مبتنی بر تعالیم اسلامی - تدوین قوانین و مقررات موردنیاز و تقویت کرسی‌های نظریه‌پردازی و نقد و مناظره جهت تولید علوم انسانی و تحقق مرجعیت علمی - توسعه پژوهش‌های بنیادی معرفتی در حوزه علوم انسانی مبتنی بر میانی اسلامی و ارائه تولیدات علمی آن‌ها به جهان
انتشارات علمی	انتشارات علمی	<ul style="list-style-type: none"> - حمایت از پژوهش و تولید محتوا و تدوین برنامه‌های آموزشی برای تبیین ارتباط علوم انسانی، طبیعی و علوم جدید یا آموزه‌های دینی و نگرش توحیدی - حمایت از پژوهش و تولید محتوا و تدوین برنامه‌های آموزشی برای تبیین ارتباط علوم انسانی، علوم طبیعی و علوم جدید یا آموزه‌های دینی و نگرش توحیدی - توسعه پژوهش‌های بنیادی معرفتی در حوزه علوم انسانی مبتنی بر میانی اسلامی و ارائه تولیدات علمی آن‌ها به جهان
	ترویج علوم انسانی	<ul style="list-style-type: none"> - تقویت جریان معادل‌سازی برای واژه‌های علمی بیگانه در تمام رشته‌ها
سیاست‌های کلی علم و فناوری (ابلاغی مقام معظم رهبری)	-	<ul style="list-style-type: none"> - جهاد مستمر علمی یا هدف کسب مرجعیت علمی و فناوری در جهان - بهینه‌سازی عملکرد و ساختار نظام آموزشی و تحقیقاتی کشور به منظور دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز و شکوفایی علمی - حاکمیت میانی، ارزش‌ها، اخلاق و موازین اسلامی در نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری و تحقق دانشگاه اسلامی - تقویت عزم ملی و افزایش درک اجتماعی نسبت به اهمیت توسعه علم و فناوری - ایجاد تحول در ارتباط میان نظام آموزش عالی، تحقیقات و فناوری یا سایر بخش‌ها - گسترش همکاری و تعامل فعال، سازنده و الهام‌بخش در حوزه علم و فناوری یا سایر کشورها و مراکز علمی و فنی معتبر منطقه‌ای و جهانی به‌ویژه جهان اسلام همراه با تحکیم استقلال کشور

سند مطالعه‌شده	محورهای ارزیابی	شاخص‌های متناظر استخراج‌شده
سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی)	آموزش عمومی و حرفه‌ای	<ul style="list-style-type: none"> - یازنگری و اصلاح برنامه‌های درسی مبتنی بر رویکرد فرهنگی-تربیتی و تقویت و توسعه جنبه‌های تربیتی و اخلاقی آن‌ها - اصلاح محتوا، ارتقای جایگاه، افزایش کیفیت و کارآمدی علوم انسانی در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی مبتنی بر میانی دینی در چارچوب نظام معیار اسلامی - اصلاح و یازنگری ساختار دوره‌های آموزشی
عالی انقلاب (فرهنگی)	آموزش عالی	<ul style="list-style-type: none"> - راه‌اندازی دانشگاه ویژه فرهنگیان یا رویکرد آموزش تخصصی و حرفه‌ای تربیت‌معمور - حمایت‌های مادی و معنوی از کرسی‌های نظریه‌پردازی در علوم انسانی
	ترویج علوم انسانی	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد سازوکارهای لازم برای هماهنگی رسانه‌ها و تولیدکنندگان کتب و مواد آموزشی و تجهیزات آموزشی و تربیتی در جهت ترویج مناسب در دانش‌آموزان
	آموزش عمومی و حرفه‌ای	<ul style="list-style-type: none"> - تدوین سازوکار فرهنگ‌سازی برای ارتقاء منزلت نخبگان و توجه به نخبه‌پروری - طراحی فرآیند آموزش با عنایت به پرورش انواع استعدادها و پرورش قدرت ابتکار، خلاقیت و نوآوری
سند دانشگاه اسلامی (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی)	آموزش عالی	<ul style="list-style-type: none"> - برنامه‌ریزی، تنظیم و یازنگری سرفصل‌ها و تدوین متون و برنامه‌ریزی آموزشی در تمامی شاخه‌های علوم براساس آموزه‌های اسلامی - اصلاح و تکمیل نظام نظارت و ارزیابی مستمر متون و برنامه‌های آموزشی - تبیین و تدوین فلسفه علم بر مبنای جهان‌بینی اسلامی و تدوین فلسفه‌های مضاف و تعیین جهت‌گیری علوم مبتنی بر جهت‌گیری اسلامی یا رویکرد تطبیقی - بسترسازی و تقویت ساختارهای حمایتی برای رشد هنر اسلامی و حمایت از آموزش‌های نظری و کاربردی در حوزه هنر متعهد - حمایت از جلسات نقد، مناظره و کرسی‌های آزاداندیشی در جهت افزایش نشاط سیاسی دانشگاه‌ها - ساماندهی و ارتقاء مؤسسات آموزش‌های عالی آزاد

روش شناسی پژوهش

روش پژوهش در مقاله حاضر از حیث نوع کاربرد بوده، از منظر داده‌ها کیفی و از منظر هدف نیز توصیفی است. از دو دسته داده‌های اولیه (مصاحبه) و ثانویه (پیشینه، اسناد ملی و بین‌المللی) بهره‌برداری شده است.

۴

مصاحبه برای تایید یافته‌ها

۳

برگزاری پنل خبرگان

۲

مطالعه اسناد بالادستی

۱

مطالعه تجارب بین‌المللی

روش شناسی پژوهش (۱)

تحلیل اسناد بالادستی

- بررسی اسناد بالادستی مرتبط با مرجعیت علمی در حوزه علوم انسانی
- دسته‌بندی و کدگذاری مفاهیم استخراج‌شده براساس معیارهای مورد بررسی

تحلیل تجارب بین‌المللی

- بررسی ۵ نهاد بین‌المللی (بیش از ۱۰ گزارش) فعال در حوزه‌های مرتبط
- استخراج اولیه چارچوب شاخص‌های پایش و ارزیابی مرجعیت علمی در حوزه علوم انسانی

روش شناسی پژوهش (۲)

برگزاری مصاحبه

- تشکیل جلسه مصاحبه با ۵ نفر از منتخبین پنل خبرگان در چند نوبت
- بررسی و اعمال پیشنهادات و نظرات اصلاحی مصاحبه‌شوندگان در چند مرحله

ترکیب مصاحبه‌شوندگان

تعداد مصاحبه	سابقه کاری مرتبط	سازمان اسمت سازمانی
۲	۱۵ سال	پژوهشگر تربیت اسلامی، عضو بنیاد تربیتی حیات و مدیر پردیس تربیتی توانا
۱	۱۰ سال	عضو هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی
۱	۷ سال	عضو هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه فردوسی مشهد
۴	۶ سال	عضو هیئت علمی پژوهشکده مطالعات بنیادین علم و فناوری دانشگاه شهید بهشتی
۲	۱۲ سال	پژوهشگر حوزه علوم تربیتی و روانشناسی

برگزاری پنل خبرگان

- تشکیل تعداد ۸ جلسه پنل خبرگان در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ و سال ۱۴۰۱
- یکپارچه نمودن مطالعات صورت گرفته و نظرات خبرگان

ترکیب اعضای پنل خبرگان

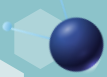
سازمان	سمت سازمانی	تعداد افراد	میانگین سابقه کاری
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	مدیرکل / کارشناس	۲	۱۰ سال
معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان	مشاور معاون / کارشناس	۳	۷ سال
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	مدیرکل / کارشناس	۲	۷ سال
پژوهشکده مطالعات بنیادین علم و فناوری	عضو هیئت علمی / پژوهشگر	۵	۵ سال
شورای عالی انقلاب فرهنگی	عضو شورا	۱	۱۲ سال
دانشگاه‌های منتخب (شهید بهشتی، تهران، علامه طباطبایی و فردوسی مشهد)	عضو هیات علمی (استادیار / دانشیار / استاد)	۶	۱۳ سال

معیار	زیرمعیار	شاخص پیشنهادی برای تحقق مرجعیت آموزشی، علمی و ترویجی علوم انسانی
آموزش علوم انسانی	کمیت و کیفیت	<ul style="list-style-type: none"> - میزان ساعات و کیفیت برگزاری دوره‌های تفکر - تعداد و درصد معلمان آموزش دیده در دوره‌های تفکر - سهم تفکر در آموزش عمومی و حرفه‌ای - سهم رشته‌های علوم انسانی در انتخاب رشته دانش‌آموزان برتر پایه نهم - میزان پژوهش، نوآوری، نظریه‌پردازی معلمان در آموزش عمومی علوم انسانی - میزان بهره‌مندی از فناوری‌های آموزشی در آموزش عمومی علوم انسانی - کسب رتبه دانش‌آموزان در المپیادهای بین‌المللی یا مسابقات منطقه‌ای علوم انسانی - میزان کمی و کیفی دروس (یا برنامه درسی) یازنگری و اصلاح شده مدارس - میزان ارائه آموزش به خانواده‌ها در زمینه سواد رسانه‌ای (و دیگر آموزش‌های عمومی اولویت‌دار علوم انسانی) برای هماهنگی با اهداف نظام تعلیم و تربیت عمومی - وضعیت آموزش و توسعه مهارت‌های زندگی و مدیریت خانواده در دوره متوسطه دوم (بر اساس میانگین نمره شرکت‌کنندگان آزمون‌های سالیانه یا نمونه‌گیری تصادفی ملی برای سنجش وضعیت دروس علوم انسانی) - میزان ارتباط سازمانی مدارس یا مراکز علمی-پژوهشی علوم انسانی (حوزوی و دانشگاهی) برای بهره‌مندی از پشتیبانی علمی و تخصصی - سهم (کمی و کیفی) دانشگاه فرهنگیان در آموزش عمومی علوم انسانی - نمره دانش‌آموزان در دروس تاریخ و ادبیات و سواد خواندن در پایه‌های ششم و نهم - تعداد معلمان آموزش دیده رشته علوم انسانی در دوره متوسطه - میزان ساعات آموزش معلمان رشته علوم انسانی در دوره متوسطه دوم گروه‌های درسی منتخب - نسبت معلم به دانش‌آموز رشته‌های علوم انسانی در دوره متوسطه دوم - میزان خلاقیت و نوآوری در تدریس معلمان علوم انسانی در دوره آموزش عمومی - سهم و نرخ ثبت نام دانش‌آموزان در علوم انسانی دوره دوم متوسطه - معدل درس ادبیات و تاریخ در پایه یازدهم و دوازدهم - میانگین کشوری معدل امتحانات نهایی (پایه ۹ و ۱۲) دانش‌آموزان علوم انسانی دوره دوم متوسطه

یافته‌ها – چارچوب شاخص‌های نهایی پیشنهادی (۱)

معیار	زیرمعیار	شاخص پیشنهادی برای تحقق مرجعیت آموزشی، علمی و ترویجی علوم انسانی
آموزش علوم انسانی	کمیت و کیفیت	<ul style="list-style-type: none"> - سهم رشته‌های علوم انسانی از دانش‌آموزان برتر (از حیث معدل و رتبه کنکور) - تعداد واحد، درس، رشته بازمینی / روزآمدسازی شده در علوم انسانی - تعداد رشته‌های بازمینی / روزآمدسازی شده در علوم انسانی از نظر پذیرش دانشجو بر اساس نیازها و فرصت‌های شغلی - تعداد واحد، درس، رشته طراحی شده در مطالعات بنیادی / میانی علوم انسانی - وضعیت کمی و کیفی مؤسسات آموزش عالی آزاد علوم انسانی (سهم دانشجو، هیئت علمی، مقاله و کتاب از کل آموزش عالی در بخش علوم انسانی) - تعداد میان‌رشته‌ای‌های شاخه‌های علوم انسانی و سایر علوم - تعداد واحد درس / رشته در زبان‌های خارجی دانشجویان در مقطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی - تعداد ساعات برگزارری دوره‌های بازآموزی و دانش‌افزایی اخلاق برای پژوهشگران و اعضای هیئت علمی - سهم دانشجویان و فارغ‌التحصیلان حوزه‌های اولویت‌دار علوم انسانی (به تفکیک جنسیت، مقطع تحصیلی و...) - تعداد کرسی‌های آزاداندیشی، ترویجی و نظریه‌پردازی - میانگین رشد (امتیازات) علمی اعضای هیئت علمی بخش علوم انسانی - میانگین رشد (معدل) دانشجویان علوم انسانی (به تفکیک مقطع و رشته) - درصد ماندگاری دانشجویان در بخش علوم انسانی (به تفکیک مقطع و نیز از یک مقطع به مقطع دیگر) - سهم و نرخ ثبت نام در آموزش عالی علوم انسانی (به تفکیک جنسیت، رشته، مقطع) - میانگین رتبه و میزان قبولی دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در دانشگاه‌های دولتی در حوزه علوم انسانی - معدل فارغ‌التحصیلان دانشگاه فرهنگیان در حوزه علوم انسانی - تعداد دانشجویان و فارغ‌التحصیلان علوم انسانی مؤسسات آموزش عالی کشور (به تفکیک جنسیت، رشته، مقطع، نوع دانشگاه) - تعداد دانشگاه‌ها، دانشکده‌ها و پژوهشکده‌های تخصصی علوم انسانی کشور به تفکیک نوع وابستگی - تعداد اعضای هیئت علمی در رشته‌های علوم انسانی (به تفکیک مرتبه علمی، جنسیت، سن، رشته تحصیلی، نوع دانشگاه و توزیع جغرافیایی) - نسبت تعداد هیئت علمی رشته‌های علوم انسانی به تعداد دانشجو (به تفکیک مقطع و رتبه علمی اساتید) - رتبه دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی برتر در حوزه‌های علوم انسانی (بر اساس شاخص‌ها و زیرشاخص‌های رتبه‌بندی‌های بین‌المللی مانند تایمز، شانگهای، لایدن، QS و ESI) - رتبه دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی برتر اختصاصی حوزه‌های علوم انسانی (بر اساس شاخص‌ها و زیرشاخص‌های رتبه‌بندی‌های بین‌المللی مانند تایمز، شانگهای، لایدن، QS و ESI)

یافته‌ها – چارچوب شاخص‌های نهایی پیشنهادی (۲)

معیار	زیرمعیار	شاخص پیشنهادی برای تحقیق مرجعیت آموزشی، علمی و ترویجی علوم انسانی
	کتاب در حوزه علوم انسانی	<ul style="list-style-type: none"> - تعداد کتاب تألیف‌شده در حوزه‌های منتخب علوم انسانی - سهم کتاب‌های علوم انسانی دانشگاه فرهنگیان از کل کتاب‌های علوم انسانی - تعداد کتاب فارسی تألیف‌شده مرجع (قابل رقابت جهانی) - تعداد کتاب‌های منتشرشده انسانی مورد استفاده در آموزش عالی (به تفکیک ناشران دانشگاهی و عمومی و تفکیک موضوعی) - تعداد کتاب‌های منتشرشده علوم انسانی مورد استفاده در آموزش عمومی (به تفکیک ناشران دانشگاهی و عمومی و تفکیک موضوعی) - تعداد کتب چاپ‌شده علوم انسانی غیردانشگاهی (به تفکیک ناشران دانشگاهی و عمومی و تفکیک موضوعی)
	کمیت و کیفیت پژوهش در حوزه علوم انسانی	<ul style="list-style-type: none"> - تعداد پایان‌نامه، رساله، طرح پژوهشی انجام‌شده در زمینه مطالعات بنیادی معرفتی در حوزه علوم انسانی مبتنی - تعداد پایان‌نامه، رساله و طرح پژوهشی انجام‌شده با رویکرد آینده‌پژوهی و رصد علم و فناوری در حوزه علوم انسانی
انتشارات علمی علوم انسانی	کمیت و کیفیت مقالات علمی علوم انسانی	<ul style="list-style-type: none"> - تعداد مقالات علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی منتشرشده در حوزه‌های منتخب علوم انسانی - تعداد مقالات علمی - پژوهشی منتشرشده در زمینه مطالعات بنیادی معرفتی در حوزه علوم انسانی - سهم مقالات علوم انسانی دانشگاه فرهنگیان از کل مقالات علوم انسانی - تعداد مقالات علمی علوم انسانی نمایه‌شده در پایگاه‌های معتبر بین‌المللی (scopus، wos و ...) به تفکیک نویسندگان ایرانی، و ایرانی - خارجی، زمینه‌های تخصصی علوم انسانی بر اساس دسته‌بندی‌های معتبر دنیا (SJR یا JCR یا ...) - تعداد مقالات علوم انسانی بدون ارجاع نویسندگان ایرانی نمایه‌شده در پایگاه‌های معتبر بین‌المللی (scopus، wos و ...) به تفکیک زمینه‌های تخصصی علوم انسانی بر اساس دسته‌بندی‌های معتبر دنیا (SJR یا JCR یا ...) و درصد آن از کل مقالات نویسندگان ایرانی - متوسط ارجاعات مقالات نویسندگان ایرانی در حوزه علوم انسانی نمایه‌شده در پایگاه‌های معتبر بین‌المللی (scopus، wos و ...) به تفکیک زمینه‌های تخصصی علوم انسانی بر اساس دسته‌بندی‌های معتبر دنیا (SJR یا JCR یا ...) - شاخص H-Index، مقالات علوم انسانی ایرانیان، نمایه‌شده در پایگاه‌های معتبر بین‌المللی (scopus، wos و ...) به تفکیک زمینه‌های تخصصی علوم انسانی بر اساس دسته‌بندی‌های معتبر دنیا (SJR یا JCR یا ...) - تعداد مقالات نویسندگان ایرانی در حوزه علوم انسانی در همایش‌ها و کنفرانس‌های نمایه‌شده در ISI ISC و Scopus نرخ تغییرات آن‌ها در به تفکیک زمینه‌های تخصصی علوم انسانی بر اساس دسته‌بندی‌های معتبر دنیا (SJR یا JCR یا ...) - تعداد مقالات عملی پژوهشی / ترویجی نمایه‌شده در پایگاه ISC به تفکیک زمینه‌های تخصصی علوم انسانی - سهم پژوهشگران ایرانی از مقالات منتشرشده در حوزه‌های نوظهور علوم انسانی

معیار	زیرمعیار	شاخص پیشنهادی برای تحقق مرجعیت آموزشی، علمی و ترویجی علوم انسانی
ترویج علوم انسانی	انتشارات (مجلات، کتب عمومی) علوم انسانی	<ul style="list-style-type: none"> - تیراژ و میزان فروش کتب عمومی علوم انسانی - تیراژ و میزان فروش مجلات عمومی علوم انسانی - تعداد عناوین کتب منتشرشده علوم انسانی در سال (به تفکیک کتب علمی، آموزشی و عمومی) - تعداد نشریات تخصصی علوم انسانی به تفکیک حوزه فعالیت - تعداد نشریات دیجیتال تخصصی علوم انسانی
	رویدادها (نمایشگاه‌های تخصصی، همایش‌ها و ...)	<ul style="list-style-type: none"> - میزان تأثیر پژوهشگران علوم انسانی از طریق مصاحبه‌ها، میزگردها، سخنرانی‌های عمومی و ... - تعداد همایش‌های ملی و بین‌المللی تخصصی معتبر برگزارشده توسط انجمن‌های علمی کشور - میزان تأثیر پژوهشگران علوم انسانی از طریق مصاحبه‌ها، میزگردها، سخنرانی‌های عمومی و ...
	فضای مجازی (اعم از پایگاه‌های اطلاعاتی، شبکه‌های اجتماعی و ...)	<ul style="list-style-type: none"> - میزان توجه پژوهشگران علوم انسانی به استفاده و ترویج زبان فارسی در فضای مجازی - میزان تأثیر پژوهشگران علوم انسانی از طریق وب‌نوشت‌ها، یادداشت‌ها در صفحات مجازی، شبکه‌های اجتماعی مجازی، پویش‌های فضای مجازی و ... - میزان بازدید، بارگیری، اشاره و ارجاع به آثار پژوهشگران علوم انسانی - تعداد پایگاه‌های علمی اینترنتی تخصصی علوم انسانی فارسی زبان
	مراکز ترویجی	<ul style="list-style-type: none"> - میزان تأثیر پژوهشگران علوم انسانی در حوزه عمومی و ایفای مسئولیت اجتماعی، حضور در برنامه‌های صداوسیما، انجمن‌ها و حلقه‌های مردمی، سازمان‌های مردم‌نهاد، شوراها و ... - تعداد کتابخانه‌های عمومی و تخصصی علوم انسانی به تفکیک زمینه تخصصی

نتیجه‌گیری

- لزوم طراحی و پیاده‌سازی نظام جامع و ملی پایش و ارزیابی علم و فناوری و نوآوری در حوزه علوم انسانی با تمرکز بر شاخص‌های مرتبط با پایش تحقق جنبه‌های مختلف مرجعیت علمی
- همکاری‌های علم و فناوری داخلی و بین‌المللی، میزان ارجاعات و تعداد انتشارات علمی، ضریب نفوذ پژوهش‌های علوم انسانی در حل مسائل جاری کشور، روحیه بحث، تضارب آراء و هم‌اندیشی، پژوهش‌ها و فعالیت‌های آموزشی بین بخشی و بین رشته‌ای
- در تجارب بین‌المللی کشورهای معمولاً بر موضوعی متناسب با اقتضائات خود تمرکز کرده‌اند. این تمرکز موضوعی در مطالعه اسناد بالادستی نیز با توجه به مبانی ارزشی و حوزه راهبردی هر سند دیده می‌شود. در ایران نیز باید بر ملاحظات اعتقادی و فرهنگی کشورمان و نقش آفرینی در حل مسائل کشور در نظام پایش و ارزیابی مرجعیت علمی علوم انسانی توجه ویژه داشته باشیم.
- ارتقاء و به روز رسانی نظام آمار و اطلاعات علم و فناوری و نوآوری به صورت عمومی و در حوزه علوم انسانی به صورت خاص باید به عنوان یک مسئله ملی مورد توجه نهادهای متولی آموزش، پژوهش و نوآوری کشور قرار گیرد و هماهنگی و همکاری ملی برای ساماندهی این نظام آماری با محوریت شورای عالی عتف در دستور کار قرار گیرد.

الحمد لله على محمد وآل محمد وعجل فرجه

k_fartash@sbu.ac.ir

مجله اینترنتی باحال مگا bahalmag.ir

